

УДК 37.015.3+371.71.32-057.874]: 796.011.1

Вахнова А. П., Смоляр І. І.

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ У ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ

В публікації розглянуто особливості впливу мотиваційної складової на формування культури здоров'я учнів віком від 13 до 17 років. Аналіз отриманих результатів дослідження проводився з урахуванням гендерних та вікових відмінностей учнів та дозволив виявити, що цікавість до занять фізкультурою і спортом значно знижується у учнів 14-16 років, особливо у дівчат. Вивчення мотивації та мотивів до занять фізичною культурою в учнів старшої школи дозволило визначити пряму залежність "моди та престижу" та "зацікавленість фізкультурно-спортивною роботою". Встановлено, що учні з задоволенням приймають участь у фізкультурно-спортивних заходах, а дівчата особливо люблять різні ігри і розваги, що вказує на шлях їх залучення до занять фізичною культурою. Як наслідок повинно бути відповідне наповнення самостійних занять поза навчанням у школі та з часом сформувати позитивну звичку у поведінці для більшості учнів старших класів.

Ключові слова: *Культура здоров'я, мотивація, мотиви, фізичне виховання, ціннісне ставлення, здоров'язберігаючі технології, зацікавленість.*

Нажаль данні 2014-2016 років надані Міністерством освіти і науки України в щорічній доповіді Президенту України і Верховній Раді України не втішають, 36% учнів загальноосвітніх шкіл мають низький рівень фізичного здоров'я, 34% – нижчий за середній, 23% – середній, 7% – вищий середнього і лише 1% – високий. Також продовжується процес зменшення чисельності молодих людей віком 14-34 років в Україні та зниження їх питомої ваги в загальній кількості населення. Так, за період 2011–2016 рр. цей показник зменшився на 2 048 327 осіб, тобто на 14,8%, а питома вага в загальній чисельності населення – з 30,4% до 27,8%.

Смертність молодих людей від різних причин у віці 15-29 років, який охоплює 15-річний інтервал від періоду статевого дозрівання до віку, коли переважна більшість уже створює сім'ю, в Україні значно вища, ніж у країнах Європейського Союзу. Враховуючи наведенні показники питання формування культури здоров'я учнів старшої школи безперечно є актуальним.

Мета дослідження: визначити вплив мотивації та мотивів до занять фізичною культурою та спортом на формування культури здоров'я у старшокласників на уроках фізичної культури у школі.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати за науково-методичними джерелами проблематику збереження здоров'я у дітей старшого шкільного віку.

2. Обґрунтувати необхідність формування культури здоров'я особистості учнів старшого шкільного віку на уроках фізичної культури.

3. Визначити мотиви до занять фізичною культурою та спортом у учнів старшої школи, що дозволить підвищити інтерес до самостійного формування культури здоров'я учнів старшої школи.

Об'єкт дослідження: навчально-виховний процес учнів старшої школи на уроках фізичної культури.

Предмет дослідження: мотиви до занять фізичною культурою та спортом у учнів старшої школи на уроках фізичної культури.

Методи дослідження (організація): для рішення поставлених завдань дослідження були використані наступні методи: моніторинг спеціальної науково-методичної літератури, анкетування, аналіз та узагальнення даних методами математичної статистики.

На сьогоднішній день здоров'язберігаючі технології об'єднують в собі всі напрями діяльності загальноосвітнього закладу щодо формування, збереження та зміцнення здоров'я учнів [4].

Урок фізичної культури є головною формою роботи з фізичного виховання, на якому учні оволодівають програмним матеріалом і здобувають мінімум потрібних знань, умінь та навичок, що повинно забезпечувати їм найкращий розвиток, зміцнення здоров'я. Опановуючи під керівництвом вчителя різноманітні рухові дії, учні повинні відчувати як збільшується їх сила, зростає швидкість і витривалість під час виконання дедалі складніших фізичних вправ, так це найбільш поширене уявлення про уроки фізичної культури сьогодні. Для цього використовують телекомунікаційний простір у навчальному процесі [А. А. Алексеев, Ю. М. Шкретій], рухливі ігри [Л. В. Гальченко, М. М. Саїнчук], інтерактивні методи навчання та формування особистої фізичної культури учнів [Л. М. Гаврилова]. Застосування таких інноваційних прийомів має багато плюсів, але вони недостатньо впливають на мотиваційну сферу підлітка у напрямку культури здоров'я.

За офіційною статистикою ми спостерігаємо, що у віці 14-19 років більш ніж 32% молодих людей взагалі не займаються своїм фізичним розвитком (за тиждень вони не роблять жодних фізичних вправ). І як наслідок здоровий спосіб життя є цінністю лише для 14% молоді віком від 14–19 років. Взагалі, упродовж року не займались спортом 26% опитаних респондентів без будь-яких причин, хоча майже 80% учнів 9-11 класів у зв'язку з відхиленнями у стані здоров'я мають обмеження у виборі професії, у 65% випадків вони обумовлені наявністю хронічних хвороб [1].

Звісно фізичне виховання повинно підготувати кожну людину так, щоб вона не боялась жодної роботи, напруження сил, які сприятимуть набуттю фізичної самостійності. Вона повинна сприяти засвоєнню кожною окремою особою тих навичок, які виявляться для неї найкориснішими.

В усіх ланках системи освіти, шляхом використання засобів фізичного виховання та фізкультурно-оздоровчої роботи закладаються основи для забезпечення і розвитку фізичного, психічного, соціального та духовного

здоров'я кожного члена суспільства. Але для досягнення цієї мети необхідно забезпечити комплексний підхід до гармонійного формування всіх складових здоров'я.

Саме формування культури здоров'я є за своєю сутністю системоутворювальним проектом, який спрямований на діагностику, корекцію функціонального, психофізіологічного та духовно-морального стану людини [2, 4].

Сьогодення потребує нових підходів, що використовують цінності фізичної культури та спорту, забезпечують становлення особистості, її біосоціальних засад, суттєвих характеристик тілесної і духовної природи людини з можливостями соціальної реалізації її інтересів, потреб та амбіцій [3, 5].

Провівши анкетування в декількох середніх школах м. Києва серед 250 учнів старшої школи у віці від 13 до 17 років було встановлено, що в цілому уроки фізичної культури не вважають для себе важливими 43% дівчат і 34% хлопців. А з'ясовуючи чи займаються учні фітнесом або спортом поза школою, отримані були наступні результати: у віці 13 років серед опитаних хлопчиків 67%, а дівчат 92% займаються в спортивних секціях, в той же час з'ясовано, що не отримують задоволення від занять фізкультурою та спортом 100% дівчат, серед хлопців не задоволених не виявлено – 0%.

Натомість у віці 14 років вже маємо зменшення дітей, що займаються в спортивних секціях, так серед хлопчиків, що займаються фітнесом або спортом було – 56% опитаних, а серед дівчат – 44%, а бажаючих займатися фітнесом і спортом хлопчиків – 20%, а дівчат – 44%.

У віці 15 і 16 років серед хлопців показник тих хто займається фітнесом або спортом знижується до 52%, а у дівчат підвищується до – 63%, але вважають що з радістю будуть займатися чимось іншим, ніж фізкультурою, або спортом – 50% хлопців і 71% дівчат. Завжди цікавляться фізкультурно-спортивною роботою й приймають в ній участь лише 22% дівчат і 28% хлопців. Тобто бачимо, що цікавість до занять фізкультурою і спортом значно падає у віці 14-16 років, особливо у дівчат, таким чином підвищити зацікавленість у старшокласників до уроків фізичною культурою першочергово враховуючи мотиваційну складову.

Тож головним компонентом у структурі навчальної діяльності з фізичного виховання сьогодні має бути мотивація. Її можна визначити як складну багаторівневу систему збудників, що включає потреби, інтереси, ідеали, прагнення, установки, емоції, цінності, тощо [3, 6].

Оскільки мотив виконує директивну функцію, то виникаюча під його впливом активність може стимулювати до дій, або її стримувати. Тому необхідно виділити мотиви, що допоможуть формувати ціннісне відношення до здоров'я з урахуванням стереотипів поведінки, соціальних ролей, біологічних особливостей.

Вивчення мотивації та мотивів до занять фізичною культурою у учнів

старшої школи дозволили встановити, що займатися спортом або фітнесом модним і престижним вважають серед опитаних всього 20% хлопців і 27% дівчат. Також, вони вважають, що займатися фізичними вправами корисно, це призводить до покращення настрою і самопочуття на, що вказали 66% дівчат і 63% хлопців. Заняття фізичними вправами і спортом на думку 64% дівчат і 57% хлопців виховують сміливість, рішучість і самодисципліну. Займатися фізичними вправами, щоб навчитися красиво ходити, мати стратунку фігуру й сильні м'язи хочуть 72% дівчат і 46% хлопців.

Фізкультура та спорт на дозвіллі і в канікули допомагають залишатися бадьорими, здоровими і задоволеними за визначенням 64% дівчат і 57% хлопців. Учні старшої школи приймають участь у спортивних заходах тільки тоді, коли в них залучені знайомі й друзі відповідно 38% дівчат і 26% хлопців.

Беручи участь у фізкультурно-спортивних заходах і змаганнях, прагнуть стати переможцем 45% дівчат і 42% хлопців.

Активний відпочинок в вихідні дні, прогулянки і рухливі ігри стали звичкою для 50% дівчат і 34% хлопців. Усі оздоровчі заходи повинні містити різні ігри і розваги вважають 66% дівчат і 38% хлопців. А самостійні заняття фізичними вправами вже стали звичкою тільки для 30% дівчат і 25% хлопців.

Тобто спостерігається пряма залежність "моди та престижу" на "зацікавленність фізкультурно-спортивною роботою". Більшість учнів з задоволенням приймають участь у фізкультурно-спортивних заходах, а особливо дівчата люблять різні ігри і розваги, це доводить що саме неформальний підхід може допомогти, щоб самостійні заняття фізичними вправами котрі спрямовані на збереження здоров'я стали звичкою для більшості учнів старшої школи. Наприклад, в віці 14-16 років більше цікавить краса тілесна, зовнішня, отже завдання вчителя використати цю зацікавленність і спрямувати молодь до здорового способу життя.

Мотивацію до навчання неможливо виробити в учнів безпосередньо, як, наприклад, навички письма, її можна тільки стимулювати, розвивати, підвищувати. Отже вчителю на уроках фізичного виховання, на наш погляд, можуть допомогти психотехнічні вправи та ігри. Робота с психотехнічними вправами значний стимул включення невикористаних психічних резервів. Вона дає додатковий поштовх особовому розвитку. Нарешті, психотехнічні ігри служать відмінним засобом відновлення сил, дієвою формою реабілітації [6, 7]. Саме використання психотехнік може підвищити цікавість до занять фізичними вправами і спортом і зробити переоцінку у напрямку більш відповідального ставлення до свого здоров'я, що і є найважливішим для формування фізичної культури особистості і як наслідок культури здоров'я у кожного учня.

Висновок. Саме виховання культури здоров'я учня старшої школи на уроках фізичної культури дозволяє розглядати його і як важливий інструмент виховання особистісних якостей, який в майбутньому допоможе

об'єднати фізичний і духовний компоненти здоров'я учня. Сьогодні безперечним є той факт, що важливими аспектами оновлення системи фізичного виховання в старшій школі повинні бути психолого-педагогічні підходи які дозволяють виділити дієві мотиви, спираючись на які можливе ефективне формування ціннісного ставлення до здоров'я учнів 13-17 років з урахуванням стереотипів поведінки, соціальних ролей та біологічних особливостей.

Використана література:

1. Ціннісні орієнтації сучасної української молоді. Щорічна доповідь Президенту України, Верховній Раді України про становище молоді в Україні (за підсумками 2015 року) / Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики ; [редкол. : І. О. Жданов, гол. ред. колег., О. Й. Ярема, І. І. Беляєва та ін.]. – Київ, 2016. – 200 с.
2. Круцевич Т. Ю. Значення ціннісних орієнтацій та їх сформованість в галузі фізичної культури у старшокласників / Т. Ю. Круцевич, М. М. Саїнчук // XIV Міжнародний конгрес "Олімпійський спорт і спорт для всіх". – Київ, 2010. – С. 471.
3. Мазурчук О. Мотивація молоді до ведення здорового способу життя через використання сучасних і нетрадиційних підходів до проведення занять фізичного виховання / О. Мазурчук // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : збірник наукових праць. – № 2(22), 2013. – С. 79-82.
4. Мітяєва А. М. Здоров'язбережувальні педагогічні технології / А. М. Мітяєва. – Москва : Академія, 2012. – 202 с.
5. Ручка А. О. Ціннісні пріоритети населення України за умов суспільних трансформацій. / А. О. Ручка // Українське суспільство: 20 років незалежності. Соціологічний моніторинг. Т. 1 : Аналітичні матеріали. – Київ : Інститут соціології, 2011. – 570 с.
6. Толкунова І. В., Голець А. В. Системний підхід к формуванню поняття психологического здоровья личности / І. В. Толкунова, А. В. Голець // Спортивний вісник Придніпров'я. Дніпропетровськ. – 2015. – № 2. – С. 220-225.
7. Цзен Н., Пахомов Ю. Психотренинг: игры и упражнения / Н. Цзен, Ю. Пахомов. – Москва : Независимая фирма "Класс". Библиотека психологии и психотерапии, 2006. – 272 с.

References:

1. Tsinnisni oriientatsii suchasnoi ukrainskoi molodi. Shchorichna dopovid Prezydentu Ukrainy, Verkhovni Radi Ukrainy pro stanovyshe molodi v Ukraini (za pidsumkami 2015 roku) / Derzh. in-t simeinoi ta molodizhnoi polityky ; [redkol. : I. O. Zhdanov, hol. red. koleh., O. Y. Yarema, I. I. Bieliaieva ta in.]. – Kyiv, 2016. – 200 s.
2. Krutsevych T. Yu. Znachennia tsinnisnykh oriientatsii ta yikh sformovanist v haluzi fizychnoi kultury u starshoklasnykiv / T. Yu. Krutsevych, M. M. Sainchuk // XIV Mizhnarodnyi konhres "Olimpiiskyi sport i sport dlia vsikh". – Kyiv, 2010. – S. 471.
3. Mazurchuk O. Motyvatsiia molodi do vedennia zdravoho sposobu zhyttia cherez vykorystannia suchasnykh i netradytsiinykh pidkhodiv do provedennia zaniat fizychnoho vykhovannia / O. Mazurchuk // Fizychno vykhovannia, sport i kultura zdorovia u suchasnomu suspilstvi : zbirnyk naukovykh prats. – № 2(22), 2013. – S. 79-82.
4. Mitiaieva A. M. Zdoroviazberezhualni pedahohichni tekhnolohii / A. M. Mitiaieva. – Moskva : Akademiia, 2012. – 202 s.
5. Ruchka A. O. Tsinnisni priorytety naseleння Ukrainy za umov suspilnykh transformatsii. / A. O. Ruchka // Ukrainske suspilstvo: 20 rokiv nezalezhnosti. Sotsiolohichni monitorynh. T. 1 : Analitychni materialy. – Kyiv : Instytut sotsiolohii, 2011. – 570 s.
6. Tolkunova I. V., Golets A. V. Sistemnyy podkhod k formirovaniyu ponyatiya psikhologicheskogo zdorovya lichnosti / I. V. Tolkunova, A. V. Golets // Sportivniy visnik Pridniprov'ya. Dnipropetrovsk. – 2015. – № 2. – S. 220-225.
7. Tszen N., Pakhomov Yu. Psikhotrening: igry i uprazhneniya / N. Tszen, Yu. Pakhomov. – Moskva : Nezavisimaya firma "Klass". Biblioteka psikhologii i psikhoterapii, 2006. – 272 s.

Вахнова А. П., Смоляр И. И. Особенности мотивационной составляющей в формировании культуры здоровья учащихся старшей школы.

В статье раскрываются особенности влияния мотивационной составляющей на формирование культуры здоровья учеников старшей школы в возрасте от 13 до 17 лет. Анализ полученных результатов проведен с учетом гендерных и возрастных отличий учащихся старших классов позволил определить, что заинтересованность к занятиям физкультурой и спортом значительно снижается в возрасте 14-16 лет, особенно у девушек. Изучение мотивации и мотивов к занятиям физической культурой у учеников 13-17 лет позволили установить, что наблюдается прямая зависимость “моды и престижа” и “заинтересованности физкультурно-спортивной работой”. Установлено, что ученики с удовольствием принимают участие в физкультурно-спортивных мероприятиях, а девушки отдают предпочтение различным играм и развлечениям. Следовательно, не сложно определить действенные методы привлечения молодежи к занятиям физической культурой вне школы, соответственно к самостоятельным занятиям физическими упражнениями, которые со временем могут стать привычной формой поведения для большинства старшеклассников.

Ключевые слова: культура здоровья, мотивация, мотивы, физическое воспитание, ценностное отношение, здоровьесберегающие технологии, заинтересованность.

VAKHNOVA A. P., SMOLIAR I. I. Characteristic features of motivational aspect in the formation of health culture in high school students.

To look at the characteristics of motivational aspect in the formation of health culture in high school students aged 13-17. The analysis of the results, which was carried out taken the gender differences into consideration, showed that the interest to physical education and sport decreases considerably at the age of 14-16, especially in girls. The study of motivation and motives for physical training in high school students made it possible to conclude that there is a direct correlation between “fashion and prestige” and “interest in physical training and sport”. In addition, the students take pleasure in participating in sport events. Girls, in particular, like various games and forms of entertainment. It proves that the informal approach can help to make the majority of students accustomed to individual physical activities which are aimed at keeping fit.

Keywords: health culture, motivation, motives, physical education, value attitude, healthcare technologies, interest.

УДК 331.5: 640.4

Верескля М. Р.

ФАКТОРИ УСПІХУ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖЕРА З ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

У статті досліджено основні чинники успіху менеджерів з економічної безпеки в сучасних умовах, проблеми з якими буде пов'язана діяльність менеджерів. Розглянуто основні напрями вдосконалення професійної компетенції фахівців з менеджменту економічної безпеки, визначено основні вимоги до їх знань, вмінь та навичок. Акцентовано увагу на складових професійної успішності та ефективності менеджера, і його здатності до самостійного вирішення реальних професійних завдань і проблем. Наголошується, що професійна